

РОЗДІЛ 9. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.3.29>

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДІЇ ЯК ПОНЯТТЯ УКРАЇНСЬКОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Боржецька Н.Л.,
*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін
імені Василя Попелюшка
Національний університет «Острозька академія»
ORCID: 0000-0002-0683-997X
e-mail: natalia.borzhetska@oa.edu.ua*

Боржецька Н.Л. Процесуальні дії як поняття українського кримінального процесу.

Стаття присвячена з'ясуванню питання про суб'єктів здійснення процесуальних дій у кримінальному провадженні, рівень законодавчої врегульованості їх здійснення та визначенню поняття «процесуальні дії» в кримінальному процесі України.

Акцентується увага на тому, що кримінальний процесуальний закон, вживаючи поняття «процесуальні дії», переважно (за окремими винятками) пов'язує їх із діяльністю слідчого, дізнавача, прокурора (у передбачених КПК України випадках – також співробітника оперативного підрозділу), слідчого судді, суду у кримінальному провадженні. При цьому підкреслюється, що в доктрині кримінального процесу є як прихильники твердження, що процесуальні дії можуть вчинятися лише перерахованими вище суб'єктами, так і прибічники твердження, що процесуальні дії в кримінальному провадженні вчиняються різними учасниками кримінального провадження.

На основі аналізу положень кримінального процесуального законодавства та доктринальних джерел автор розділяє процесуальні дії в кримінальному процесі України на такі групи: 1) процесуальні дії, вчинення яких віднесено лише до повноважень визначених кримінальним процесуальним законом службових осіб органів державної влади; 2) процесуальні дії, які можуть здійснюватися різними учасниками кримінального провадження (не лише уповноваженими в кримінальному процесі службовими особами органів державної влади); 3) процесуальні дії, які можуть бути вчинені лише тими учасниками, які не є уповноваженими в кримінальному процесі службовими особами органів державної влади.

Автор підкреслює, що окремі норми КПК України, в яких законодавець вживає загальне поняття «процесуальна дія», «маючи на увазі» лише процесуальну дію, на здійснення якої в кримінальному провадженні уповноважені ті чи інші службові особи органів державної влади, потребують уточнення.

Автор погоджується з твердженнями дослідників про те, що рівень законодавчої врегульованості процесуальних дій у кримінальному процесі неоднаковий. Уточнює, що здійснення процесуальних дій, залежно від їхньої сутності, або достатньо детально регламентується кримінальним процесуальним законодавством, або частково регулюється кримінальним процесуальним законодавством, щодо деяких процесуальних дій чи тільки мети їх здійснення в КПК України міститься лише згадка, або ж можливість проведення процесуальних дій для певних учасників допускається з огляду на відсутність відповідних заборон у кримінальному процесуальному законодавстві.

У підсумку автор визначає процесуальні дії в кримінальному процесі України як дії, передбачені та / чи не заборонені кримінальним процесуальним законодавством, що становлять сутність безпосередньої реалізації учасниками кримінального провадження їхніх процесуальних прав, обов'язків, повноважень для досягнення завдань кримінального провадження.

Ключові слова: процесуальна дія, кримінальний процес, кримінальне провадження, засада кримінального провадження, слідчий, дізнавач, прокурор, слідчий суддя, суд, сторона захисту, потерпілий, завершення досудового розслідування, судові рішення, відкриття матеріалів, докази, завдання кримінального провадження.

Borzhetska N.L. Procedural actions as a concept of ukrainian criminal proceedings.

The article is devoted to clarifying the issue of subjects of procedural actions in criminal proceedings, the level of legislative regulation of their implementation, and the definition of the concept of “procedural actions” in the criminal procedure of Ukraine.

The emphasis is on the fact that the criminal procedural law, using the concept of “procedural actions”, mainly (with some exceptions) connects them with the activities of the investigator, inquirer, prosecutor (in the cases established by the Criminal Procedural Code of Ukraine – also an officer of the criminal intelligence unit), investigating judge, the court in criminal proceedings. At the same time, it is emphasized that in the doctrine of criminal procedure there are both supporters of the statement that procedural actions can be performed only by the subjects listed above, and supporters of the statement that procedural actions in criminal proceedings are performed by various participants in criminal proceedings.

Based on the analysis of the provisions of criminal procedural legislation and doctrinal sources, the author divides procedural actions in the criminal procedure of Ukraine into the following groups: 1) procedural actions, the performance of which is attributed only to the powers of officials of government authorities specified by the criminal procedural law; 2) procedural actions that can be performed by various participants of criminal proceedings (not only by officials of government authorities authorized in the criminal procedure); 3) procedural actions that can be performed only by those participants who are not authorized officials of government authorities in the criminal procedure.

The author emphasizes that certain provisions of the Criminal Procedural Code of Ukraine, in which the legislator uses the general concept of “procedural action”, “meaning” only a procedural action, which certain officials of government authorities are authorized to perform in criminal proceedings, need clarification.

The author agrees with the statements of researchers that the level of legislative regulation of procedural actions in criminal proceedings is not the same. He clarifies that the implementation of procedural actions, depending on their essence, is either regulated in sufficient detail by criminal procedural legislation, or is partially regulated by criminal procedural legislation, with respect to some procedural actions or only the purpose of their implementation, the Criminal Procedural Code of Ukraine contains only a mention, or the possibility of conducting procedural actions for certain participants is allowed due to the absence of relevant prohibitions in criminal procedural legislation.

As a result, the author defines procedural actions in the criminal procedure of Ukraine as actions provided for and / or not prohibited by criminal procedural legislation, which constitute the essence of the direct implementation by participants in criminal proceedings of their procedural rights, obligations, and powers to achieve the objectives of criminal proceedings.

Key words: procedural action, criminal procedure, criminal proceedings, principle of criminal proceedings, investigator, inquirer, prosecutor, investigating judge, court, the defense party, victim, completion of pretrial investigation, court decision, disclosing records, evidence, objectives of criminal proceedings.

Постановка проблеми. Питання про суб'єктів здійснення процесуальних дій та рівень законодавчої врегульованості їх здійснення, визначення поняття «процесуальні дії» в кримінальному процесі України, окрім теоретичного значення, не позбавлене також і практичного сенсу, з огляду, зокрема, на проблематику вирішення питання щодо можливості покладення доказів, отриманих в результаті проведення певних процесуальних дій, в основу рішень, які приймаються у кримінальному процесі.

Законодавець, згадуючи в Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) поняття «процесуальні дії» [1], як уже вказували інші дослідники, не дає йому визначення [2, с. 217, 218; 3, с. 219] (щодо відсутності законодавчого визначення поняття «судова дія» – [4, с. 131]).

Мета дослідження – з'ясування питання про суб'єктів здійснення процесуальних дій, рівень законодавчої врегульованості їх здійснення і, відповідно, формулювання визначення поняття «процесуальні дії» у кримінальному процесі України.

Стан опрацювання проблематики. В певній мірі питання процесуальних дій у кримінальному провадженні між іншим де-факто торкалися процесуалісти, які формулювали визначення поняття

кримінального процесу як діяльності. Окрім того, кожен дослідник в межах з'ясування сутності певного кримінального процесуального інституту в тій чи іншій мірі розкривав зміст відповідних процесуальних дій, які складають цей інститут і таким чином в цій частині вивчав питання змісту процесуальних дій, навіть не даючи загального єдиного визначення поняттю «процесуальні дії». Але є й дослідники, які свої роботи присвятили безпосередньо визначенню цього кримінального процесуального поняття: загалом – Д.О. Михайлик, в контексті надання міжнародної правової допомоги на території України – О.І. Коваль, в аспекті процесуальних дій суду в кримінальному процесі – Ю.М. Мирошніченко, в межах з'ясування співвідношення понять «процесуальні» та «слідчі (розшукові) дії» – зокрема, В.В. Вапнярчук, А.С. Крижановський, С.А. Лупій, Д.Б. Сергєєва, О.С. Старенький, Ю.В. Терещенко та ін. Специфіка багатьох норм кримінального процесуального законодавства України, у зв'язку з якою вже тривалий час залишаються дискусійними питання визнання доказів, отриманих в результаті проведення деяких процесуальних дій, в першу чергу, допустимими, достовірними, належними, а для сукупності доказів – і достатніми, а також існування відмінностей в розумінні дослідниками сутності процесуальних дій, які породжені, насамперед, особливостями формулювань відповідних норм КПК України, не дозволяють визнати питання про сутність процесуальних дій повністю вирішеним.

Виклад основного матеріалу. Д.О. Михайлик дає наступне визначення поняттю «процесуальні дії»: «процесуальні дії – це дії, спрямовані на виконання завдань кримінального провадження на різних стадіях кримінального процесу, проведення яких забезпечується силами, засобами кримінального провадження на підставах і в порядку, передбачених кримінальним процесуальним законодавством» [2, с. 221].

О.І. Коваль, з'ясовуючи сутність процесуальних дій, що можуть здійснюватися в межах надання міжнародної правової допомоги на території України, згадує положення статті 561 КПК України (котра називається «процесуальні дії, які можуть бути проведені в порядку надання міжнародної правової допомоги») [1] і вказує, що до обсягу таких процесуальних дій відносяться як ті, які передбачені КПК України, так і ті, що передбачені міжнародними договорами [1]) [3, с. 220]. Загалом дослідниця робить висновок, що процесуальні дії «являють собою будь-які дії, визначені КПК України, основна суть яких полягає в тому, що вони є засобами виконання завдань кримінального провадження» [3, с. 221].

В інших джерелах також зазначається, що «перелік процесуальних дій не вичерпується посиленням на процесуальні дії, різновиди та порядок яких визначені КПК. Процесуальні дії можуть бути встановлені й у міжнародному договорі» [5, с. 1107]. Тому автори підручника «Міжнародне кримінальне право (співробітництво держав у протидії злочинності)» зазначають, що «... усі дії, які проводяться у межах міжнародної правової допомоги, можна умовно розмежовувати на дві групи: а) процесуальні дії, передбачені КПК України; б) процесуальні дії, передбачені міжнародними договорами України» [6, с. 240].

Варто погодитися із тим, що «процесуальні дії – це дії, спрямовані на виконання завдань кримінального провадження ...» [2, с. 221], «... процесуальні дії складають зміст кримінального провадження та здійснюються на всіх його стадіях» [3, с. 219], процесуальні дії – це дії, «... основна суть яких полягає в тому, що вони є засобами виконання завдань кримінального провадження» [3, с. 221], спрямуванням процесуальних дій є «виконання завдань кримінального судочинства» [7].

Видається, що одним із ключових питань для з'ясування сутності поняття «процесуальні дії» в кримінальному процесі, його визначення, є питання суб'єктів, які здійснюють процесуальні дії у кримінальному провадженні.

Кримінальний процесуальний закон, вживаючи поняття «процесуальні дії», переважно (за окремими винятками) пов'язує їх із діяльністю слідчого, дізнавача, прокурора (у передбачених КПК України випадках – також співробітника оперативного підрозділу), слідчого судді, суду (наприклад, ч. 5 ст. 27, п. 1 ч. 3 ст. 28, п.п. 4, 10, 17, 19 ч. 2 ст. 36, ч. 1 ст. 40, п. 3 ч. 2, ч. 3 ст. 66, п. 4 ч. 3 ст. 68, п. 4 ч. 1 ст. 108, ч. 1 ст. 111, ст. 133, ч. 1 ст. 134, ч. 7 ст. 223, ч. 2 ст. 280, абз. 3–5, 12–15 ч. 2 ст. 295–1, п. 2 ч. 2 ст. 301, п. 1 ч. 1 ст. 303, ч. 2 ст. 308, ч. 3 ст. 318, абз. 1–3 ч. 2 ст. 319, ч. 1 ст. 321, ст. 336, п.п. 4, 6 ч. 2 ст. 386, п. 1 ч. 1 ст. 410, ч. 3 ст. 474, абз. 8–11 ч. 5 ст. 483–4, ч. 2 ст. 499, ч. 2 ст. 531, п. 12 ч. 1 ст. 537, ч.ч. 2, 3 ст. 558, ч.ч. 1, 2 ст. 560, ст. 563, ч.ч. 1, 3 ст. 566, ч. 1 ст. 569, ч. 3 ст. 598, ч. 1 ст. 601, абз. 1 ч. 12 ст. 615 КПК України) [1].

Натомість, з огляду на вжиті законодавцем формулювання, зміст, для прикладу, п.п. 9–12 ч. 3, п.п. 1, 3 ч. 7 ст. 42 КПК України, складається враження, що, підозрюваний, реалізуючи свої про-

цесуальні права та обов'язки для забезпечення виконання завдань кримінального провадження, бере участь у процесуальних діях, ініціює їх, але сам їх не здійснює. Схожа проблематика має місце щодо дій багатьох учасників кримінального провадження (зокрема, захисника, законного представника підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, його представника, законного представника потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, їхніх представників, законного представника цивільного позивача, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження та ін.), які законодавець здебільшого ніби уникає називати процесуальними.

Так у ч. 3 ст. 93 КПК України, яка вказує на способи збирання доказів сторони захисту, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, зазначено, серед іншого, що ці учасники можуть збирати докази «шляхом ... ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів.» [1]. Тобто, процесуальні дії вказані суб'єкти можуть лише ініціювати, а от щодо «інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів» [1] і які ці учасники можуть здійснювати, а не лише ініціювати, то слово «процесуальні» законодавець не вживає. Про розмежування ініціювання особами, зазначеними в ч. 3 ст. 93 КПК України, слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових), інших процесуальних дій з їх проведенням стороною обвинувачення вже згадувалося в літературі [8, с. 231].

В кримінальній процесуальній літературі зазначається, що «сторона захисту, а також потерпілий при збиранні доказів не наділені правом проводити слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії та інші процесуальні дії, оскільки це виключна компетенція слідчого та прокурора, проте закон надає їм право ініціювати проведення вказаних дій шляхом подання слідчому, прокурору відповідних клопотань ...» [9, с. 197].

О.Ю. Салманова в контексті аналізу питання щодо суб'єктів звернення з клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів, не погоджуючись із пропозиціями деяких вчених внести зміни до ст. 160 КПК України, передбачивши право потерпілого звертатися до слідчого судді та суду з клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів, зазначає, що «... виконувати процесуальні дії в кримінальному провадженні повинні лише особи, які його безпосередньо ведуть» [10, с. 318]. О.В. Щиголь, коментуючи такий підхід, стверджує, що «наведена позиція відповідає приписам чинного законодавства та відображає фактичний стан речей, однак, вочевидь, не узгоджується з належним забезпеченням прав потерпілого на збирання та подання доказів під час досудового розслідування» [11, с. 291]. І тут варто визнати те, що законодавець надає право здійснювати процесуальні дії переважно (за деякими винятками) тим, хто у кримінальному процесі, відповідно до ст. 110 КПК України, може також приймати процесуальні рішення (в розумінні цього поняття, відображеного у ст. 110 КПК України). В цьому контексті Д. О. Михайлик зазначає, що «... кримінальний процесуальний закон багато разів у своєму тексті оперує поняттям «процесуальна дія», поряд із такою парною категорією, як «процесуальне рішення»» [2, с. 218]. Проте аналіз поняття «процесуальне рішення», визначення суб'єктів прийняття процесуальних рішень у кримінальному провадженні, з'ясування доцільності не стільки ототожнення, скільки переважно узгодження законодавцем переліку суб'єктів, які можуть в кримінальному процесі вчиняти процесуальні дії і які можуть приймати процесуальні рішення, – це питання для окремого, самостійного дослідження, а тому тут розкриватися не будуть. Що ж стосовно проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, то, звичайно, на це (як і на виконання значної кількості інших процесуальних дій у кримінальному провадженні) уповноважені лише певні, визначені кримінальним процесуальним законом, службові особи [зокрема, 1; 5, с. 482, 556-557; 7; 9, с. 197, 368-369, 425-427, 671; 12, с. 85; 13, с. 213; 14, с. 80-83 тощо]. Але є й такі процесуальні дії (як ті, що безпосередньо спрямовані на збирання, подання інформації, яка може бути використана як доказ, так і ті, що безпосередньо спрямовані на реалізацію інших процесуальних прав, обов'язків), щодо яких підхід законодавця про неможливість їх здійснення в кримінальному процесі так би мовити «приватними особами» видається дискусійним.

До того ж, якщо брати за критерій відмежування процесуальних дій від інших дій, які не є процесуальними, лише суб'єкт їх здійснення, то можна прийти до дивних висновків. Наприклад, в питанні оскарження судового рішення: коли в кримінальному провадженні такий суб'єкт, як прокурор, в межах реалізації своїх процесуальних повноважень на виконання п. 20 ч. 2 ст. 36, п. 6 ч. 1 ст. 393 КПК України подає процесуальний документ – апеляційну скаргу на рішення суду першої

інстанції, – дотримуючись засад кримінального провадження для забезпечення виконання завдань кримінального провадження, то така дія є процесуальною, а коли, в кримінальному провадженні, наприклад, такий процесуальний учасник, як обвинувачений, його захисник чи потерпілий, в межах реалізації своїх процесуальних прав, обов'язків, згідно з п. 6 ч. 4 ст. 42, ч. 1 ст. 47, п. 7 ч. 3 ст. 56, п.п. 3, 7 ч. 1 ст. 393 КПК України, подає процесуальний документ – апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції, – дотримуючись засад кримінального провадження для забезпечення виконання завдань кримінального провадження, то така дія вже не є процесуальною. Чи, наприклад, коли відкриття матеріалів іншій стороні, відповідно до ч.ч. 1–5 ст. 290 КПК України, здійснює слідчий за дорученням прокурора чи прокурор, то це процесуальна дія, а якщо відкриття матеріалів, передбачене ч. 6 ст. 290 КПК України, здійснює сторона захисту, то це вже не процесуальна дія. Така ситуація виглядає дещо нелогічною.

В кримінальній процесуальній доктрині уже висловлювалось твердження про те, що процесуальні дії «здійснюють усі учасники процесу» [7].

Д.О. Михайлик зазначає, що «... виходячи з положень КПК України, правом здійснювати процесуальні дії наділено не лише органи досудового розслідування, а й суд» [2, с. 220], але крім цього справедливо наголошує, що, відповідно до ч. 2 ст. 484 КПК України, має місце «полісуб'єктний склад учасників здійснення процесуальних дій» [2, с. 219]. Видається, що тут законодавець відходить від вибудованої ним самим в багатьох перелічених вище положеннях КПК України логіки і фактично визнає суб'єктами здійснення процесуальних дій не лише слідчого, дізнавача, прокурора, слідчого суддю та суд, але й всіх інших осіб, що беруть участь у кримінальному провадженні стосовно неповнолітнього: «Під час кримінального провадження щодо неповнолітнього, в тому числі під час провадження щодо застосування примусових заходів виховного характеру, слідчий, дізнавач, прокурор, слідчий суддя, суд та всі інші особи, що беруть у ньому участь, зобов'язані здійснювати процесуальні дії в порядку, ...» (ч. 2 ст. 484 КПК України) [1].

Таким чином, в кримінальному процесі України процесуальні дії здійснюються різними учасниками кримінального провадження. При цьому серед процесуальних дій варто виділити наступні групи:

1) процесуальні дії, здійснення яких віднесено лише до повноважень визначених кримінальним процесуальним законом службових осіб органів державної влади (наприклад, як зазначалось вище, слідчі (розшукові) дії здійснюються лише уповноваженими на це суб'єктами [зокрема, 1; 5, с. 482; 7; 9, с. 197, 368-369, 671; 12, с. 85; 13, с. 213; 14, с. 80–83 тощо]);

2) процесуальні дії, які можуть здійснюватися різними учасниками кримінального провадження: як тими, що є уповноваженими в кримінальному процесі службовими особами органів державної влади, так і тими, що не є уповноваженими в кримінальному процесі службовими особами органів державної влади (для прикладу: «Сторони кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, мають право отримувати від учасників кримінального провадження та інших осіб за їх згодою пояснення, які не є джерелом доказів, крім випадків, передбачених КПК України.» (ч. 8 ст. 95 КПК України) [1]);

3) процесуальні дії, що можуть бути здійснені лише тими учасниками, які не є уповноваженими в кримінальному процесі службовими особами органів державної влади (наприклад, ініціювання підозрюваним проведення слідчої (розшукової) дії шляхом подання відповідного клопотання слідчому саме в порядку ст. 220 КПК України (уточнення про порядок ініціювання тут має важливе значення для розмежування із випадками, коли ініціатива проведення може виходити від уповноваженої особи [див.: 8, с. 232])).

А тому окремі норми КПК України, в яких законодавець вживає загальне поняття «процесуальна дія», «маючи на увазі» лише процесуальну дію, на здійснення якої в кримінальному провадженні уповноважені ті чи інші службові особи органів державної влади, потребують уточнення. Для прикладу, у ч. 1 ст. 40 КПК України («слідчий несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення процесуальних дій» [1]) варто уточнити – *віднесених до його повноважень*. Видається, що подібне уточнення – *«віднесені до їхніх повноважень»* – було б доречно зробити і у ч. 3 ст. 598 КПК України. Звичайно, що ці запропоновані зміни спрямовані насамперед на покращення законодавчої техніки. Між іншим, деякі норми КПК України сформульовані законодавцем більш деталізовано. Так ст. 109 КПК України, що визначає зміст одного із додатків до обвинувального акта – реєстру матеріалів досудового розслідування, який складається на етапі завершення досудового розслідування, – передбачає, що «реєстр матеріалів досудового розслідування повинен містити: 1) номер та

найменування процесуальної дії, проведеної *під час* (курсив мій – Н. Б.) досудового розслідування, а також час її проведення; ... » [1]. З назви цього документу і в цілому з відповідних норм КПК України, які стосуються реєстру матеріалів досудового розслідування, очевидно, що тут мова йде про процесуальні дії, вчинені саме уповноваженими службовими особами органів державної влади в процесі досудового розслідування, а не про всі процесуальні дії всіх учасників, які вчинялися хронологічно під час досудового розслідування, тобто поки тривала ця стадія.

Ще одне питання в межах з'ясування сутності поняття «процесуальна дія», що потребує уваги, це питання рівня законодавчої врегульованості цих дій, який дозволяє віднести їх до процесуальних. В літературі вже згадувалося про кращий стан законодавчої регламентації слідчих (розшукових) дій у порівнянні з іншими процесуальними діями [зокрема, 2, с. 220; 3, с. 219; 7; 8, с. 216; 9, с. 197, 365; 12, с. 84-85; 13, с. 212; 15, с. 136], про процесуальну, законодавчу регламентацію судових дій [4, с. 132-133], в контексті чого варто погодитись, що процесуальні дії мають різний ступінь законодавчої врегульованості.

Справа в тому, що, означуючи поняття процесуальних дій, автори в контексті них зазначають, що такі дії передбачені КПК України («однією з ознак процесуальних дій є передбачення їх КПК України») [2, с. 219] (цей же автор згадує також, що вони проводяться «на підставах і в порядку, передбачених кримінальним процесуальним законодавством» [2, с. 221], «процесуальна дія ... – це дія, врегульована кримінальним процесуальним законом» [2, с. 221]), «визначені КПК України» [3, с. 221] (до того ж дослідниця згадує і положення КПК України, відповідно до яких процесуальні дії передбачаються також міжнародними договорами України [3, с. 220]), ті, що передбачені КПК України та міжнародними договорами України (в контексті міжнародної правової допомоги) [6, с. 240], «врегульовані кримінально-процесуальним законом» [7], «регламентовані кримінальним процесуальним законом» [8, с. 215] (передбачені ним [8, с. 216]), «ґрунтуються на вимогах кримінального процесуального закону» [9, с. 365].

Тут, як видається, варто звернути увагу на наступне.

Реалії стану законодавчої регламентації кримінальної процесуальної діяльності з багатьох причин не дають можливість стверджувати, що процесуальними діями є лише ті, які повністю регламентовані КПК України, кримінальним процесуальним законодавством загалом.

Навіть в контексті здійснення уповноваженою в кримінальному провадженні службовою особою органу державної влади певних процесуальних дій іноді має місце проблема фактичної відсутності або принаймні значної обмеженості законодавчого регулювання їх здійснення. Зокрема, в літературі вже згадувалася та аналізувалася проблематика неврегульованості, для прикладу, питань, пов'язаних із витребуванням речей, документів тощо в межах діяльності в т.ч. й уповноважених в кримінальному процесі службових осіб органів державної влади [наприклад, 4, с. 132-133; 8, с. 225-228; 9, с. 197-198; 15, с. 136-138 та ін.].

Що ж стосується в значній мірі неврегульованості на законодавчому рівні дій, наприклад, захисника, потерпілого, щодо збирання, подання доказів у кримінальному провадженні, то ці питання давно піднімалися в доктрині і практиці кримінального процесу (і за період дії КПК 1960 року, і за чинним КПК України), оскільки вони тісно пов'язані із проблематикою визнання таких доказів, в першу чергу, допустимими, достовірними, належними, а для сукупності доказів – і достатніми у кримінальному провадженні, а також із питанням дотримання засад кримінального провадження, тому, з огляду на справедливу значну увагу інших дослідників до цих проблемних питань, тут видається доцільним лише нагадати про існування вказаної проблематики, що відображалася в працях інших дослідників [наприклад, 8, с. 225-233; 9, с. 197-201; 10; 11; 16, с. 454-512; 17, с. 124-125; 18, с. 440-463, 700-701; 19 та ін.], без детального пояснення її суті.

В.О. Попелюшко, з'ясовуючи сутність адвокатського розслідування, зазначав, «... що захисник вправі збирати ті докази і в такі способи, які йому законом прямо не заборонені» [16, с. 510]. Такої ж позиції щодо суб'єктів, названих у ч. 3 ст. 93 КПК України, дотримується і Б.В. Шабаровський [14, с. 83-84].

Таким чином, здійснення процесуальних дій, залежно від їхньої сутності, або достатньо детально регламентується кримінальним процесуальним законодавством, або частково регулюється кримінальним процесуальним законодавством, щодо деяких процесуальних дій чи тільки мети їх здійснення в КПК України міститься лише згадка, або ж можливість проведення процесуальних дій для певних учасників допускається з огляду на відсутність відповідних заборон у кримінальному процесуальному законодавстві.

Висновки. Отже, з'ясування питання про суб'єктів здійснення процесуальних дій та рівень законодавчої врегульованості їх здійснення дозволяє визначити процесуальні дії в кримінальному процесі України наступним чином: це дії, передбачені та / чи не заборонені кримінальним процесуальним законодавством, що становлять сутність безпосередньої реалізації учасниками кримінального провадження їхніх процесуальних прав, обов'язків, повноважень для досягнення завдань кримінального провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 14.04.2025).
2. Михайлик Д.О. Поняття процесуальних дій у кримінальному провадженні України. *Право і суспільство*. 2017. № 2. С. 217–221. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/2_2017/part_1/40.pdf (дата звернення: 14.04.2025).
3. Коваль О. І. Процесуальні дії в порядку надання міжнародної правової допомоги на території України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 6. С. 217–222. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_2022/34.pdf (дата звернення: 14.04.2025).
4. Мирошніченко Ю. Поняття та види процесуальних дій суду в кримінальному провадженні. *Law. State. Technology*. 2022. Вип. 1. С. 130–135. URL: <https://journals.politehnica.dp.ua/index.php/lst/article/view/128/111> (дата звернення: 14.04.2025).
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За загальною редакцією професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. К.: Юстініан, 2012. 1328 с.
6. Міжнародне кримінальне право (співробітництво держав у протидії злочинності): підручник / В.А. Гринчак, І.В. Земан, І.І. Когутич, О.К. Марін. Харків: Право, 2019. 440 с.
7. Терещенко Ю.В. Слідчі та інші процесуальні дії: правова регламентація. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 2 (2). С. 168–175. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2011_2%282%29_21 (дата звернення: 14.04.2025).
8. Вапнярчук В.В. Теорія і практика кримінального процесуального доказування : монографія. Х.: Юрайт, 2017. 408 с. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/13425> (дата звернення: 14.04.2025).
9. Кримінальний процес : підручник / Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та ін.; за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. Х.: Право, 2013. 824 с.
10. Салманова О.Ю. Проблемні питання правозастосування тимчасового доступу до речей і документів у кримінальному провадженні. *Юридичний бюлетень*. 2018. Випуск 7. Ч. 2. С. 315–322. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8ebfd654-af7f-4f80-936b-9a3808c4954e/content> (дата звернення: 14.04.2025).
11. Щиголь О. Забезпечення прав потерпілого на збирання та подання доказів під час досудового розслідування. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 289–295. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/3/48.pdf> (дата звернення: 14.04.2025).
12. Сергєєва Д.Б., Старенький О.С. Слідчі (розшукові) дії як засоби отримання доказів у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх: до визначення поняття. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 1. С. 81–89. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/1_2017_Sergeeva_Starenkyi.pdf (дата звернення: 14.04.2025).
13. Лупій С., Крижановський А. Слідчі (розшукові) дії: поняття, значення та види. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2022. № 4 (36). С. 210–215. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/jan/29769/331.pdf> (дата звернення: 14.04.2025).
14. Шабаровський Б.В. Перевірка доказів у кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Острог, 2019. 237 с. URL: https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/dysertatsiia_SHabarovs-kyu.pdf (дата звернення: 14.04.2025).
15. Азаров Ю.І., Хабло О.Ю., Конюшенко Я.Ю. Окремі питання збирання доказів у кримінальному провадженні. *Юридична наука*. 2015. № 5. С. 135–141. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/43d4c8b0-f901-4878-97c5-96fa0cbd23af/content> (дата звернення: 14.04.2025).
16. Попелюшко В.О. Функція захисту в кримінальному судочинстві України: правові, теоретичні та прикладні проблеми: Монографія. 2-ге видання, змінене і доповнене. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2010. 600 с.

17. Герасимчук О.П. Реалізація потерпілим диспозитивності у кримінальному судочинстві України: Монографія. К.: Прецедент, 2009. 175 с.
18. Гловюк І.В. Кримінально-процесуальні функції: теорія, методологія та практика реалізації на основі положень Кримінального процесуального кодексу України 2012 р.: монографія. Одеса: Юридична література, 2015. 712 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3226> (дата звернення: 14.04.2025).
19. Старенький О.С. Потерпілий як суб'єкт доказування у кримінальному провадженні: проблеми реалізації засади змагальності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Випуск 43(2). С. 189–193. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2017_43%282%29__45 (дата звернення: 14.04.2025).